

že si na něm po leta brousili rozum největší státovědci obou polovin říše a zřídka se podařilo dospěti k souhlasným názorům.

Již sám výpočet tak zvaných společných záležitostí byl spíše manifestací pro historické právo koruny uherské než pokusem o zavedení pořádku ve státě. Motivem, proč právě jen troje společné záležitosti byly vyjmenovány, byla snaha navázati na právní stav, vytvořený tak zvanou pragmatickou sankcí z r. 1713, již po prvé bylo projeveno, že habsburské země mají tvořiti nedílný celek. Zvoleny byly obory, které tehdy byly vlastně jedinými otázkami státní existence, totiž zahraniční politika a vojsko, jakož i společné finance. Jak mnoho dalších nezbytností pro život spořádaného státu od té doby přibylo.

Ale i způsob, jakým se měl řídit společný život dualistického státu rakousko-uherského, byl volen velmi nešťastně a doktrinářsky. Jakékoli ohledy na administrativní účelnost a pružnost musily ustoupiti radikálnímu heslu naprosté separace Maďarů od rakouských národů ostatních. Zapomínati nelze, že šlo tu o celky, které po stránce národní a kulturní neměly nejmenší příbuznosti. Proto snaha o naprosté oddělení. Dnes ovšem v případě našem jde o případ úplně opačný, neboť slovenská i rusínská autonomie má býti právě prostředkem k upřímnému sbližení bratrských celků.

D o c. Dr. J o s. K l i m e n t.

FINANČNÍ HOSPODÁŘSTVÍ STÁTU V LETECH 1937-38.

Závěrečný účet za rok 1937,

hos podářství v roce 1938 a výhlídka na rozpočet pro rok 1939.

Nehledíme-li k prvním letům popřevratovým, skončil rok 1936 dosud největším rozpočtovým schodkem, jaký kdy měla Československá republika. Je ovšem pravděpodobné, že rok 1938 vlivem známých událostí, které jsme prožili a prožíváme, skončí schodkem ještě větším. Naproti tomu výsledky roku 1937, které známe ze státního závěrečného účtu, jsou vzhledem k poměrům příznivé, neboť schodek proti předešlým letům poklesl. Tak je tomu ovšem co do konečného výsledku (velikosti schodku). Jiná je však bilance, ptáme-li se po celkovém rozsahu státních vydání a po jejich úhradě. Tu vidíme, že celková vydání následkem mimorádných poměrů neobyčejně vzrostla, že podíl vydání mimorozpočtových dále stoupal a že také vedle zvýšeného zatížení daňového nově stouplo zadlužení státu. V tomto směru je hospodářství státu ve všech posledních letech podobné. Jedinou útěchou pro nás je, že stejně dnes hospodaří skoro všecky státy, více či méně dotčené současnými událostmi politickými a více či méně vystavené risikům doby. To je ovšem útěcha, která nám hmotné starosti nijak neulehčí. Zbývá nakonec veliká otázka: jaká bude jednou později finanční likvidace této politicky neklidné doby, která si vyžaduje nesmírných běžných nákladů a která zatěžuje neúnosným břemenem celé budoucí generace?

H o s p o d á ř s t v i s t á t n í p o k l a d n y

vykazuje v celkových součtech za leta 1936 a 1937 tyto výsledky — v milionech Kč:

I. Hospodářství na rozpočet:		1936	1937
Příjmy: preliminované	7.554'3	8.962'8	
nepreliminované	—	7'3	
celkem	7.554'3	8.970'1	
Výdaje: preliminované	8.953'0	8.835'4	
nepreliminované	361'1	126'1	
celkem	9.314'1	8.961'5	
Výsledek hospodářství: preliminovaného	— 1.398'7	+ 127'4	
nepreliminovaného	— 361'1	— 118'8	
celkem I.	— 1.759'8	+ 8'6	

II. Hospodářství podle zvláštních zákonných zmocnění:

Příjmy: z úvěrních operací	2.294'7	3.703'2
ostatní	824'7	1.255'4
celkem	3.119'4	4.958'6
Vydání	3.119'6	4.958'4
Výsledek II.	— 0'2	+ 0'2

III. Úvěrové operace a zálohy:

Příjmy: z úvěrů	4.878'9	1.598'5
ze záloh	854'6	3.959'5
součet	5.733'5	5.558'0
Výdaje: na úvěrové operace	2.465'6	4.560'6
na zálohy	1.771'5	1.384'4
součet	4.237'1	5.945'0
Výsledek III.	+ 1.496'4	— 387'0
Výsledek I.—III.	— 263'6	— 378'2
Počáteční hotovost byla	753'4	489'8
Schodek	263'6	378'2
Konečná hotovost	489'8	111'6

Rozdíl ve výsledcích let 1936 a 1937 je hlavně v tom, že pokladní hospodářství na rozpočet skončilo roku 1936 velikým schodkem (1760 mil. Kč), kdežto r. 1937 bylo v rovnováze, resp. skončilo malým přebytkem 8'6 mil. Kč. Schodek r. 1936 musil být hrazen o to většími úvěrovými operacemi, kdežto r. 1937 byly výdaje z titulu úvěrových operací (splátky na úvěry) větší než příjmy (nové úvěry).

V řadě minulých let byly výsledky pokladního hospodářství tyto — v milionech Kč:

Rok	Hospodářství na rozpočet			Hospodářství mimo rozpočet			Celkový výsledek
	příjmy	vydání	výsledek	příjmy	vydání	výsledek	
1927	11.160	10.583	+ 570	1.198	1.132	+ 66	+ 642
1928	11.303	11.019	+ 284	5.649	5.604	+ 45	+ 329
1929	10.540	10.275	+ 265	434	360	+ 74	+ 339
1930	9.702	9.928	— 226	347	787	— 440	— 666
1931	10.291	12.261	— 1.970	3.252	1.594	+ 1.658	— 312
1932	10.008	10.258	— 250	1.872	2.060	— 188	— 438
1933	8.080	9.588	— 1.508	3.477	1.910	+ 1.567	+ 59
1934	8.175	8.880	— 705	1.164	960	+ 204	— 501
1935	8.442	10.098	— 1.656	4.083	1.826	+ 2.257	+ 601
1936	7.554	9.314	— 1.760	8.853*)	7.357*)	+ 1.496	— 264
1937	8.970	8.961	+ 9	10.516*)	10.903*)	— 387	— 378

Pokladní hospodářství na rozpočet vykazuje r. 1937 nejlepší výsledek od let konjunktury 1927/29. Je to nepochybně zase vliv dobré hospodářské konjunktury. Ukazuje se, jak příznivý by byl vývoj, nebýt mimořádných potřeb, jež s sebou přináší politická krise. A to už i v hospodářství na rozpočet (kromě hospodářství mimorozpočtového) jsou mnohé položky, které byly zvýšeny z důvodů politických. Nebýt jich, stačil by nižší rozpočet a nižší daně.

Mimorozpočtová část státního hospodářství, již v minulých letech značně rozšířená, se v roce 1937 dále zvětšila. Svědčí o tom tento celkový přehled:

Rok	Celková vydání mil. Kč	Z celkových výdajů bylo v % uhraženo				Přebytek či schodek v %
		příjmy na rozpočet prelimi- novanými	neprelimi- novanými	příjmy mimo- rozpočtovými		
1929/30	10.675	94.0	0.8	3.6		-1.6
1931/34	11.878	68.5	8.6	20.1		-2.8
1935	11.924	59.2	11.6	34.2		+5.0
1936	16.671	45.3	—	53.1		-1.6
1937	19.864	45.1	—	54.8		-0.1

Po vyloučení průběžných položek*)

1936	14.376	52.5	—	45.6	-1.9
1937	16.161	55.5	—	42.2	-2.3

Celková vydání státní pokladny, jak vidno z tohoto přehledu, stoupla od let 1929/30 ročně bezmála na dvojnásobek (o více než 9 miliard Kč) a vyloučíme-li z hrubé částky výdajů položku oněch

*) V letech 1936 a 1937 jsou vedeny příjmy a výdaje mimorozpočtové rozdelené ve dvou částech 1. příjmy a výdaje podle zvláštních zmocnění a 2. příjmy a výdaje z titulu úvěrových operací a záloh. První z nich (hospodářství podle zvláštních zákonných zmocnění) představují však ze značné části položku průběžnou, neboť výdaje podle zvláštních zmocnění čerpají úhradu většinou z úvěrových operací a záloh. Formálním rozdvojením mimorozpočtového hospodářství se uměle nadouvá celkový pokladní obrat. Ze samotného titulu úvěrových operací a záloh činily, jak dříve uvedeno, r. 1936 příjmy 5.733'5 a výdaje 4.237'1 mil. Kč a r. 1937 příjmy 5.558, výdaje 5.945 mil. Kč.

výdajů, uskutečněných na základě zvláštních zákonných zmocnění, ale uhrazených z úvěrových operací (jež jsou uvedeny mezi příjmy mimorozpočtovými); tedy činí zvýšení asi 6 miliard Kč, čili 60%. Kdežto v letech 1929/30 se hospodařilo skoro výlučně na rozpočet a jen nepatrný zbytek výdajů bylo kryto mimorozpočtovými příjmy (3,6%), v dalších letech hospodářské krize podíl mimorozpočtového hospodářství stoupal na pětinu až třetinu a v posledních letech politické krise na polovinu a přes polovinu. Zde je příčina neobyčejného vzrůstu státního zadlužení. Nám se ovšem ani v rozpočtovém hospodářství nedařilo v sedmiletí 1930—1936 hospodařiti rovnovážně; z tohoto období nám naopak vyplývá schodek v hospodářství na rozpočet ve výši 8075 mil. Kč. Teprve zase v roce 1937 vychází v hospodářství na rozpočet rovnováha.

Za sedmiletí schodkového hospodářství 1930/37 (hospodářské a politické krise) činily:

výdaje státní pokladny na rozpočet	79.288 mil. Kč,
výdaje státní pokladny mimo rozpočet	27.397 mil. Kč,
celkové výdaje státní pokladny	106.685 mil. Kč.
Naproti tomu bylo přijato na rozpočet	71.222 mil. Kč,
takže zbývá schodek z hospodářství na rozpočet	8.066 mil. Kč,
a výdaje v hospodářství mimo rozpočet	27.397 mil. Kč,
celkem	35.463 mil. Kč,

které musily být uhrazeny příjmy mimorozpočtovými, čili většinou úvěrem. Z toho části bylo použito sice k úmoru jiných úvěrových operací, části k investicím, ale veliká část představuje ryzí spotřební úvěr státní.

Konstrukce celého státního rozpočtu je, jak známo, taková, že rozpočet je rozčleněn ve čtyři skupiny: 1. rozpočet vlastní státní správy, 2. rozpočet státních podniků, které vnášejí čistý svůj přebytek do státní pokladny, 3. úděly z výnosu státních daní a veřejných dávek samosprávným svazkům, fondům atd. a 4 rozpočet správy státního dluhu, na jehož úhradu přispívají zase dílem státní správa, dílem státní podniky a fondy a dílem jiné zdroje. Po stránce hmotné byl úhrnný výdajový rozpočet na rok 1937 a skutečné výsledky tyto v milionech Kč:

	Výdaje podle rozpočtu	Skutečná platba		Náležitosti	
		na rozpočet	mimo rozpočet	na rozpočet	mimo rozpočet
Státní správa	8.453.7	8.961.5	4.958.4	9.035.0	5.101.6
v tom na stát. dluh .	1.173.7	1.072.3	139.5	1.060.0	140.6
Vlastní správa	7.280.0	7.889.2	4.818.9	7.975.0	4.961.0
Úděly	2.823.1	2.688.3	—	2.734.2	—
Státní dluh	1.700.9	1.685.7	997.3	1.673.5	998.3
Úhrnem ,	11.804.0	12.263.2	5.816.2	12.382.7	5.959.3

Hospodářství státních podniků tvoří samostatný celek, který svým čistým výsledkem přispívá k příjmům státní pokladny.

Z toho přehledu vycházíaje, že rozpočet předvídá výdaje jen 11.8 miliardy Kč, kdežto skutečné výdaje dosahovaly výše přes 18 miliard Kč, a to $12\frac{1}{4}$ miliardy na rozpočet a 5.82 miliardy Kč mimo rozpočet. Skutečné výdaje na rozpočet překročily povolené úvěry o 581.3 mil. Kč, zatím co na příjmové straně schází do částek, očekávaných v rozpočtu, 323.2 mil. Kč. Jeví se tedy rozpočtový schodek 904.5 mil. Kč. Nadto pak bylo vydanou mimo rozpočet 5.82 miliardy Kč. Schodek rozpočtový i výdaje mimorozpočtové musily být kryty mimo rozpočet, většinou novým úvěrem.

H o s p o d á ř s t v í s t á t n í s p r á v y .

H o s p o d á ř s t v í s t á t n í s p r á v y vykazuje za rok 1937 v rozpočtu preliminovaných výdajů za 8.908.8 mil. Kč a nepreliminovaných výdajů za 126.2 mil. Kč, celkem za 9.035 mil. Kč. Rozpočet stanovil správní výdaje 8.453.7 mil. Kč, čili o 581.3 mil. Kč méně. Příjmy dosahovaly v preliminovaném hospodářství 8.125.7 mil. Kč a v nepreliminovaném 7.5 mil. Kč, celkem 8.133.2 mil. Kč, čili o 323.2 mil. Kč méně, než čekal rozpočet. Následkem toho vychází schodek rozpočtového hospodářství státní správy v částce 901.8 mil. Kč, zatím co rozpočet byl v rovnováze, resp. vykazoval přebytek 2.7 mil. Kč.

Kromě toho hospodařila státní správa ve značném rozsahu mimo rozpočet. Tu činily výdaje úhrnem 5.101.6 mil. Kč (z čehož 3.847.6 mil. Kč bylo uhrazeno úvěrovými operacemi, 883.3 mil. Kč bylo vzato z pokladních hotovostí, opatřených na investiční výdaje ČSD. a na obranu státu, a 350.6 mil. Kč je zisk státu z převodu deseti- a dvacetikorunových bankovek mezi drobné peníze). Celkem tedy dosahovaly výdaje státní správy r. 1937 částky 14.136.6 mil. Kč, z nichž jen 8.133.2 mil. Kč bylo kryto příjmy na rozpočet a zbytek příjmy mimo rozpočtovými.

Za delší řadu posledních let jeví se nám hospodářství státní správy takto — v milionech Kč:

Rok	Hospodářství v rozpočtu preliminované			Hospodářství v rozpočtu nepreliminované			Celkový výsledek
	výdaje	příjmy	výsledek	výdaje	příjmy	výsledek	
1929	9.546	10.774	+1.228	345	121	— 224	+1.004
1930	9.396	9.557	+ 161	642	55	— 587	— 426
1931	9.764	9.030	— 734	2.528	1.181	— 1.347	— 2.081
1932	9.397	8.571	— 825	922	1.619	+ 696	— 129
1933	8.886	7.356	— 1.530	656	702	+ 46	— 1.484
1934	8.030	7.774	— 256	775	689	— 86	— 342
1935	8.601	7.026	— 1.575	1.588	1.382	— 206	— 1.781
1936	8.846	6.892	— 1.954	3.525	3.164	— 361	— 2.315
1937	8.909	8.126	— 783	5.228	5.109	— 119	— 902

Od roku 1930 jsou výsledky hospodářství státní správy (stejně jako celé státní pokladny) deficitní, a to jak v preliminovaném hospodářství na rozpočet, tak vcelku. Za celé toto osmileté období hospodářské a posléze politické krize jsou výsledky tyto:

Výdaje státní správy v rozpočtu preliminované	71.829 mil. Kč
Výdaje státní správy v rozpočtu nepreliminované	15.864 mil. Kč
Celkem	87.693 mil. Kč.
Na úhradu těchto vydání činily příjmy státní správy v rozpočtu preliminované	64.332 mil. Kč,
takže vzniká schodek hospodářství preliminovaného a k tomu přicházejí všechna vydání v nepreliminovaném hospodářství (hlavně mimo rozpočet)	7.497 mil. Kč 15.864 mil. Kč.
Úhrn	23.361 mil. Kč

byl uhrazen z menší části nepreliminovanými příjmy na rozpočet (na př. v r. 1937 jen 7.5 mil. Kč) a z naprosto převážné části příjmy mimorozpočtovými, a z toho opět většinou úvěrem.

S výjimkou několika málo let vznikal vždy schodek preliminovaného hospodářství jednak nedosažením očekávaných příjmů, jednak překročením výdajů. Tak v roce 1936 byly příjmy nižší proti rozpočtu o 1142 mil. Kč a výdaje byly proti rozpočtu vyšší o 814 mil. Kč. V roce 1937 byly proti rozpočtu preliminované příjmy nižší o 330 mil. Kč a výdaje vyšší o 455 mil. Kč.

Jednotlivé resorty státní správy vykazují za rok 1937 tyto výdaje v milionech Kč:

	Rozpočtový preliminář	Skutečně bylo vydáno v hospodářství v rozpočtu prelimi- neprelimi- novaném novaném	mimo rozpočet	celkem
President republiky	16.7	16.2	—	16.2
Zákonodárné sbory	36.1	35.8	—	35.8
Ministerská rada	38.4	38.0	—	38.0
Resorty:				
zahraničí	131.9	133.7	10.1	143.8
národní obrana	1.359.4	1.582.2	1.6 3.287.1	4.870.9
vnitro	773.7	781.5	—	781.5
spravedlnost	282.0	283.7	—	283.7
unifikace	2.6	2.1	—	2.1
Nejvyšší správní soud	6.1	6.0	—	6.0
školství	997.8	997.0	30.2	1.027.2
zemědělství	199.2	197.4	—	197.4
obchod	42.7	41.4	1.3	42.7
veřejné práce	549.5	546.2	2.9 132.7	681.8
pošty	12.9	12.2	—	12.2
železnice	22.6	22.2	—	22.2
sociální péče	878.2	857.3	—	857.3
zdravotnictví	160.5	188.7	—	188.7
pense	1.004.4	968.8	0.7	969.5
finance	1.932.0	2.192.2	79.3 1.681.8	3.953.3
Nejv. účet. kontr. úřad	7.1	6.3	—	6.3
Celkem	8.453.7	8.908.9	126.1 5.101.6	14.136.6
Z toho výdaje:				
osobní	3.309.4	3.293.6	100.2	3.393.8
pense	1.004.4	968.8	0.7	969.5
věcné	4.139.9	4.646.5	25.2 5.101.6	9.773.3

Z celkových výdajů státní správy na rozpočet i mimo něj připadalo na výdaje osobní bez pensí 24%, na pensé 6.9% a na věcné výdaje 69.1%. Z výdajů jen rozpočtových (9035 mil. Kč) připadalo na osobní bez pensí 37.6%, na pensé 10.7% a na věcné 51.7%. Chceme-li ovšem správně rozděliti výdaje státní podle jednotlivých oborů, musíme vzít v úvahu

celý soubor státního hospodářství.

Bez státních podniků vyčislili jsme celkové výdaje státu (na str. 691) na 18.342 mil. Kč (z toho rozpočtové na 12.382.7 mil. Kč a mimorozpočtové na 5.959.3 mil. Kč). Z tohoto celku státních vydání v roce 1937 připadalo na jednotlivé skupiny:

Skupiny vydání: ^{*)}	Skutečné výdaje (náležitosti) v hospodářství			Podíl v % z celku vydání	
	na rozpočet	mimo rozpočet	celkem	na	všechn
				rozpočet	všech
Ústřední orgány státu .	90.0	—	90.0	0.7	0.5
Správa zahraniční . . .	143.8	—	143.8	1.2	0.8
Národní obrana	1.583.8	3.287.1	4.870.9	12.8	26.6
Státní správa politická .	781.5	—	781.5	6.3	4.3
Samospráva	769.1	—	769.1	6.2	4.2
Soudnictví	291.8	—	291.8	2.4	1.6
Školství a osvěta . . .	1.962.7	—	1.962.7	15.8	10.7
Hospodářství a doprava .	277.5	—	277.5	2.2	1.5
Veř. práce	862.1	132.7	994.8	7.0	5.4
Sociální správa	1.602.0	—	1.602.0	12.9	8.7
Pense	969.5	—	969.5	7.8	5.3
Správa stát. dluhu . .	1.673.5	998.3	2.671.8	13.5	14.6
Finance a kontrola . .	1.375.4	1.541.2	2.916.6	11.2	15.8
Celkem	12.382.7	5.959.3	18.342.0	100.0	100.0

Bereme-li v úvahu jen řádný rozpočet, vidíme, že poměrně nejvíce vydáváme na osvětu a školství (šestinu všech vydání), dále následují skoro stejné podíly státního dluhu, sociální péče, národní

*) V položce „samospráva“ je uveden výdaj III. skupiny státního rozpočtu 2.734.2 mil. Kč po odečtení 932.5 mil. Kč na učitelské platy a pensé, 313 mil. Kč na silniční, vodohospodářský a meliorační fond, 550 mil. Kč na nezaměstnané, 6 mil. Kč na podporu k řešení krize malých pivovarů, 3 mil. Kč Exportnímu ústavu a 3 mil. Kč fondu živnostenských pokračovacích škol. — V položce „školství a osvěta“ jsou uvedeny výdaje min. školství 1.027.2 mil. Kč a dále ze III. skupiny rozpočtu úděl na učitelské platy 932.5 mil. Kč a úděl fondu živnostenských pokračovacích škol 3 mil. Kč. — Do položky „hospodářství a doprava“ započteny jsou výdaje ministerstev zemědělství (197.4 mil. Kč), obchodu (42.7 mil. Kč), železnic (22.2 mil. Kč) a pošt (12.2 mil. Kč) a ze III. skupiny rozpočtu příděl 3 mil. Kč Exportnímu ústavu. — V položce „veř. prací“ je uveden výdej ministerstva veř. prací 681.8 mil. Kč a ze III. skupiny rozpočtu 313 mil. Kč přídělu fondům silničnímu, vodohospodářskému a melioračnímu. — V položce „sociální správy“ jsou částky ministerstev soc. péče 857.3 mil. Kč a zdravotnictví 188.7 mil. Kč a dále ze III. skupiny rozpočtu 550 mil. Kč údělu na nezaměstnané a 6 mil. Kč podpor k řešení krize malých pivovarů. — V položce „pensií“ je uvedena jen částka 969.5 mil. Kč z rozpočtu správního a není tu připočtena částka, jež z učitelských údělů připadá na pensé.

obrany, politické správy a finanční správy, z nichž na každý připadá asi osmina řádných vydání. Dále věnujeme 7.8% na pense, 7% na veřejné práce a jen 2.2% na hospodářství a dopravu (!).

Když hledíme ke všem státním výdajům, na rozpočet i mimo rozpočet, které byly ovlivněny politickou krisí a zvýšenými potřebami národní obrany, tu teprve zabírá pro sebe největší podíl národní obrana (26.6%), a pak následují správa státního dluhu a správa finanční (dohromady 30.3%), jejichž zvýšené výdaje rovněž vznikají s mimořádností doby — ale zase hned následuje osvěta a školství a správa sociální, zatím co na politickou správu připadá 8.5%, na veřejné práce 5.4% a na hospodářství a dopravu jen 1.5% (!) výdajů.

Vydávali jsme v řádném hospodářství skoro 2 miliardy na věci kulturní a školské, 1.6 miliardy na sociální správu, vedle skoro 1 miliardy na pensy, ale jen 277 mil. Kč na správu hospodářskou! A tyto částky na kulturu a sociální péči nejsou ještě úplné. Jenak bychom z podrobného rozboru jednotlivých kapitol státního hospodářství seznali, že uvnitř jejich je mnoho položek, které svou povahou by bylo možno zařadit do skupin osvěty a sociální péče*), jednak třeba uvážiti, že vedle státních vydání věnuje mnoho na tato odvětví veřejné správy samospráva. Bez zaujetí proti potřebám kulturním a sociálním si musíme přiznat, že těmito složkami veřejného života věnujeme náklad příliš značný — a je otázka, zda jeho výsledek je úměrný — a neváháme říci, že v budoucnosti náklad naprostě neúnosný. Bude třeba také lepší dělby práce mezi státem a samosprávnými svazky v oboru správy osvětové (zejména školské) a sociální. Nepochybě sociální problémy budou v novém Česko-Slovensku velmi obtížné, ale jich řešení lze upravit jinak než dosud. Chceme mít produktivní péči sociální.**)

*) Jen namátkou uvádíme z výdajů ministerstva zahraničí výdej 2.8 mil. Kč na podpory ruských uprchlíků, $\frac{1}{2}$ mil. Kč na Slovanskou knihovnu, $\frac{1}{2}$ mil. Kč na Ruský historický archiv atd.

**) Na péči o nezaměstnané vynaloženy byly — bez úměrného výsledku ve veřejných pracích — tyto částky v milionech Kč:

Uzávěrky let	V kapitole min. soc. péče	V III. skupině rozpočtu	Celkem
1929	21.9	—	21.9
1930	61.1	—	61.1
1931	314.1	—	314.1
1932	470.4	—	470.4
1933	220.7	600.0	820.7
1934	58.1	641.9	583.8
1935	86.8	700.7	787.5
1936	138.3	657.6	795.9
1937	23.3	550.0	573.3
1938 (rozpočet) .	5.0	300.0	305.0

Za leta 1931—37 bylo tedy vydáno z titulu „péče o nezaměstnané“ 4651 mil. Kč.

Pokud jde o další vývoj péče o nezaměstnané, je především rozhodná již zásadní změna názoru na způsob této péče. Je správné, zdůrazňuje-li se především potřeba spojení produktivity nákladů na nezaměstnané. Hlavní stárostí vlády však je, aby účinnou politikou podpory soukromého podnikání a únosnými veřejnými pracemi byla povznesena zaměstnanost.

Úděly ze státních daní a dávek

samosprávným svazkům, státním fondům a na zvláštní účely podle III. skupiny rozpočtové dosáhly celkové výše 2734.2 mil. Kč, což je proti rozpočtu úspora 88.9 mil. Kč. Podíly samosprávě byly proti rozpočtu sníženy o 99.4 na 1698.8 mil. Kč, naopak podíly státním fondům zvýšeny o 33.5 na 313 mil. Kč, úděly pro mimořádná opatření (t. j. na nezaměstnané a na zálohy Košicko-bohumínské dráhy a místních drah) sníženy o 30 na 708.9 mil. Kč a ostatní podíly zvýšeny o 1 na 13.5 mil. Kč. Vedle údělu na nezaměstnané (550 mil. Kč) tvoří zde nejvyšší složku úděl samosprávě na učitelské platy a penze. Celkem činily náklady na služebné platy a penze nestátních učitelů 1403.5 mil. Kč, z čehož připadlo 1310.5 mil. Kč na země české. Dvě třetiny tohoto nákladu (66.44%) byly uhrazeny údělem ze státních daní a dávek, 9.28% pensijními fondy učitelskými, 8.46% příspěvkem ze zemských rozpočtů a 15.82% třicetiprocentním podílem státu na výnosu zemských přirážek.

Změněné poměry politické a státoprávní budou mít nepochybňě za následek nový rozsah veřejných správních úkolů i finančního hospodářství. Bude pak samozřejmé, že v nové konstrukci státního rozpočtu odpadne dosavadní III. skupina. Samosprávné svazky budou musit převzít určité úkoly veřejné správy, jež dosud obstarával stát, a budou jim ovšem také vyhrazeny určité příjmy. O tom ještě na jiném místě.

Státní dluh.

Celková služba státního dluhu si vyžádala za rok 1937 nákladu 2672 mil. Kč (za rok 1936 jen 2129 mil. Kč), kdežto rozpočet očekával výdej jen 1701 mil. Kč. Mimořádné poměry si vyžádaly nových úvěrů, které zvýšily i potřebu na dluhovou službu. Z celkové služby 2672 mil. Kč připadalo 1571 mil. Kč na úrok, 1002 mil. Kč na úmor a 99 mil. Kč na správu dluhů. Na úhradu dluhové služby přispěly státní podniky, fondy a samospráva částkou 508 mil. Kč (19%), státní správa částkou 1200 mil. Kč (45%), nové úvěrové operace částkou 857 mil. Kč (32%) a zbytkem ostatní zdroje.

Zadlužení státu činilo — v milionech Kč:

	Počátkem roku 1937	Koncem roku 1937	Vzestup či pokles za rok 1937
Vnitřní dluh			
založený	27.767.3	28.188.3	+ 421.0
přechodný	8.242.8	8.642.5	+ 399.7
celkem	36.010.1	36.830.8	+ 820.7
Zahraniční dluh	7.495.3	7.164.6	- 330.7
Státovkový dluh	2.022.0	2.009.9	- 12.1
Dohromady	45.527.4	46.005.3	+ 477.9

Vnitřního dluhu založeného ubylo splacením a úpravou naležitosti za 43.5 mil. Kč, přibylo za 464.5 mil. Kč, takže čistý přírůstek činil 421 mil. Kč. Přechodného dluhu vnitřního ubylo za 367.3 mil. Kč, přibylo za 767 mil. Kč, čili přírůstek je 399.7 mil. Kč. Zahranič-

ních dluhů ubylo za 1251.6 mil. Kč, a to splacením za 813.5, unifikací za 72.4 a změnou kursů cizích měn za 365.8 mil. Kč. Nově těchto dluhů přibylo za 920.9 mil. Kč. Přirůstek a úbytek je tu částečně průběžné povahy. Jde o prodloužení francouzského krátkodobého úvěru 600 mil. Kč (5letých poukázek z r. 1932) na dalších 5 let.

Za celé období hospodářské a politické krize let 1930—37 byl pohyb státního dluhu tento — v milionech Kč:

Vnitřní dluhy	Přírůstek	Úbytek	Čistý přírůstek
založené	10.057	2.210	7.847
přechodné	8.196	2.815	5.381
celkem	18.253	5.025	13.228
Zahraniční dluhy	4.899	3.042	1.857
Úhrn	23.152	8.067	15.085

Za posledních osm let 1930—37 nám přibylo za více než 15 miliard státního dluhu. Je to třetina celého státního dluhu. Nejtíživější je dluh přechodný, jehož jsme měli podle uzávěrky ke konci roku 1937 za 8642 mil. Kč a z něhož bylo splatno 160 mil. Kč à vista, 6582 mil. Kč během roku 1938, 1320 mil. Kč během roku 1939, 498 mil. Kč během roku 1940 a 82 mil. Kč během roku 1941. Je vidno, že podstatná část přechodného dluhu je splatna v nejbližší době a tvoří latentní starost správě finanční. Přední snahou tedy musí být co možná nejrychlejší konsolidace.

Státní příjmy.

Hrubý příjem státní pokladny byl vykázán částkou 19.487 mil. Kč. V tom je však 4588 mil. Kč, které jsou položkou průběžné povahy, takže čistý příjem činil 14.899 mil. Kč, z něhož je 8970 mil. Kč příjmů na rozpočet a zbytek příjmů mimorozpočtových.

Podstatnou část řádných příjmů tvořil jednak výnos daní a veřejných dávek, jednak přínos státních podniků státní pokladně. Tyto výnosy činily v roce 1937 ve srovnání s výnosem let 1929 a 1936 a s rozpočty na leta 1937 a 1938 — milionů Kč:

	Skutečné hrubé výnosy			Rozpočty	
	1929	1936	1937	1937	1938
Přímé daně	2.031.6	1.867.6	1.978.8	2.363.3	2.892.4
důchod. s voj. taxou	1.430.7	1.187.2	1.157.6	1.318.9	1.223.5
obranný příspěvek .	—	—	—	—	440.0
všeob. výdělková . .	48.0	56.1	53.7	94.0	100.0
zvláštní výdělková .	87.9	105.3	219.2	155.0	155.0
mimoř. daň ze zisků .	—	—	—	—	150.0
pozemková	87.0	126.2	134.3	106.4	126.4
domovní	101.8	216.3	200.4	221.0	254.5
rentová	101.4	130.5	209.8	228.0	220.0
tantiemová	12.7	15.6	23.5	21.0	21.0
z vyššího služného .	12.4	7.8	8.1	9.0	12.0
ostatní	149.6	22.6	— 27.8	210.0	190.0

		Skutečné hrubé výnosy		Rozpočty	
		1929	1936	1937	1937
					1938
Obratová daň . . .	2.346.3	2.365.2	2.792.8	2.601.4	2.868.6
Cla	1.429.7	743.5	787.3	786.3	814.8
Spotřební daně .	1.940.9	2.108.9	2.271.8	2.133.3	2.401.4
z lihu	487.8	414.2	457.6	397.3	438.0
z droždí	—	49.5	50.9	50.0	50.0
z cukru	641.5	606.9	619.6	605.0	623.3
z kyseliny octové . .	—	6.0	7.3	8.0	7.0
z kypřících prášků .	—	6.7	8.2	8.0	8.0
z minerálních olejů .	33.8	239.9	254.7	210.0	230.0
z umělých tuků . . .	—	22.2	37.3	34.0	94.0
ze zapalovadel	14.1	53.3	54.9	56.0	56.0
ze žárovek	—	24.2	27.2	23.0	24.0
ze šumivého vína . . .	4.8	1.7	2.2	2.0	1.7
všeobecná nápojová .	343.4	44.7	52.6	46.0	77.0
z piva	—	328.0	359.6	366.5	410.8
z masa	120.9	108.9	116.5	122.0	112.1
potravní na čáře . . .	22.0	23.1	23.7	24.0	24.0
z uhlí	252.1	154.1	176.5	162.0	175.0
z gumového zboží .	—	—	—	—	50.0
z vodní síly	17.5	21.9	20.6	16.6	17.7
ostatní	3.0	2.8	2.4	2.9	—
Poplatky	1.184.9	1.225.9	1.295.9	1.245.2	1.294.3
kolky	278.2	273.5	279.2	271.0	275.0
právní poplatky . . .	863.5	902.2	962.8	930.0	967.6
taxy	0.7	0.8	0.6	0.8	0.8
dávka za úř. výkony .	42.1	49.0	52.9	50.0	50.4
daň ze zbraní	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Daně dopravní*)	931.2	354.9	299.2	340.5	480.6
železniční	708.9	156.0	169.1	153.0	167.5
z jízdného	100.0	95.5	79.1	70.0	97.3
z motorových vozů .	87.4	75.6	19.6	88.5	85.0
z telefonu	34.9	27.8	31.4	29.0	30.8
Monopoly	35.6	49.8	65.6	56.2	64.9
sůl	18.5	32.9	41.2	43.0	40.7
sladidla	2.6	3.4	3.4	3.2	13.2
výbušiny	14.5	13.5	21.0	10.0	11.0
Celkem daně a dávky	10.005.0	8.715.0	9.491.4	9.533.2	10.817.0
Přínos státních podniků	1.390.0	838.3	1.277.4	1.065.1	1.336.8
Součet	11.395.0	9.553.3	10.768.8	10.598.3	12.153.8

*) Bez té části přepravní daně železniční, jež se ponechává drahám. V roce 1929 zůstával celý výnos této daně státní pokladně. Později ponecháván celý výnos drahám, v rozpočtu na rok 1938 již nejvýše 300 mil. Kč.

Vcelku dosáhlo daňové zatížení v roce 1937 bezmála úrovně z roku nejvyšší konjunktury poválečné 1929. Do oné úrovně chybělo jen 5%. Rozpočet na rok 1938 však počítá s výnosem daní a dávek o 812 mil. Kč, čili o 8% vyšším, než činil výnos v roce 1929. Jelikož hladina velkoobchodních cen byla r. 1937 asi o 20% nižší než r. 1929, je daňové zatížení reálně podstatně zvýšeno.

Proti rozpočtu na rok 1937 vynesly veřejné dávky ve skutečnosti jen o 42 mil. Kč méně, takže je vidno, že rozpočtové odhadby byly správné. Při tom se však jednotlivé skupiny daní a jednotlivé daně a dávky proti rozpočtu značně odchylují. Tak výnos přímých daní je o 384 mil. Kč slabší, než čekal rozpočet. Na tomto úbytku má největší podíl daň důchodová, jež má výnos o 161 mil. Kč nižší. Výnos obratové daně naopak proti rozpočtovému prelimináři o 191 mil. Kč (skoro o 8%) stoupl. Výnos cel je na úrovni rozpočtové. Spotřební daně vynesly dohromady o 139 mil. Kč více, poplatky o 51 mil. Kč více, daně dopravní o 41 mil. Kč méně a monopoly o 9 mil. Kč více. Také přínos státních podniků, ačkoliv byl o 113 mil. Kč (o 9%) nižší než v roce 1929, byl proti rozpočtu lepší. Pro rok 1938 očekával rozpočet další zvýšení veřejnohospodářských i soukromohospodářských příjmů. Proti skutečným výnosům daní a dávek má být příjem o 1326 mil. Kč (čili o 14%) vyšší, a také přínos státních podniků se odhadoval o 59 mil. Kč (4%) výše. Změněné poměry tyto předpoklady ovšem mění, jak o tom ještě bude řeč.

H o s p o d á ř s t v í s t á t n í c h p o d n i k ū.

Od roku 1930 po šest let do roku 1935 selhávaly rozpočtové předpoklady provozního hospodářství státních podniků; očekávané provozní zisky byly vždy pod úrovní a v některých letech značně pod úrovní preliminovanou v rozpočtu. Následkem toho i odvod státních podniků státní pokladně byl mnohdy podstatně pod očekávanou výši. V roce 1936 nastal obrat k lepšímu; provozní zisky byly dokonce vyšší, než očekával rozpočet, ale odvod státní pokladně zůstal pod rozpočtenou úrovní. V roce 1937 dostavilo se citelné zlepšení. Vydání i příjmy proti rozpočtu sice stoupaly, ale vzestup příjmů je značně větší, takže čistý zisk se proti rozpočtu skoro zdvojnásobil a také přínos státních podniků státní pokladně proti rozpočtu o více než třetinu stoupal.

Provozní výsledky státních podniků byly v celku tyto v mil. Kč:

Rok	Vydání		Příjmy		Zisky	
	podle uzávěrky	proti rozpočtu	podle uzávěrky	proti rozpočtu	podle uzávěrky	proti rozpočtu
1929	8.646	+ 186	10.512	+ 501	1.866	+ 315
1930	8.909	+ 76	10.148	- 248	1.239	- 324
1931	8.364	- 700	9.522	- 1.092	1.158	- 392
1932	8.005	- 925	8.403	- 2.057	398	- 1.132
1933	7.250	- 617	7.711	- 1.363	461	- 746
1934	7.008	- 313	7.688	- 413	680	- 100
1935	7.358	+ 183	8.047	+ 44	689	- 139
1936	7.555	+ 325	8.452	+ 478	897	+ 153
1937	8.186	+ 714	9.723	+ 1.373	1.537	+ 659

Rozdíly proti rozpočtu jsou v roce 1937 podstatné, bohudíky ve smyslu příznivém. Zejména je tomu u železnic, které v dobách hospodářské krize byly předmětem nejvážnějších starostí. Proti rozpočtu vykazují železnice v roce 1937 zvýšení provozních výdajů o 162 na 4064 mil. Kč a příjmů o 829 na 4308 mil. Kč, takže proti očekávanému schodku 585 mil. Kč končí přebytkem 80 mil. Kč, ovšem s tím, že byl železnicím ponechán celý výnos přepravní daně 437 mil. Kč.

Z celkového úhrnu provozních výdajů státních podniků připadá na osobní platy aktivních zaměstnanců 2.736.6 mil. Kč (33.4%), na penze 1.192.5 mil. Kč (14.6%) a na věcná vydání 4.257.1 mil. Kč (52%). Z pensijního etatu připadá na ČSD. 823 mil. Kč, kde činí 19½% všech provozních výdajů.

Investice státních podniků byly v roce 1937 dále zvýšeny, ale jako v předešlých letech nedosáhly rozpočtených částek. Na právě investice bylo vydáno 761.6 mil. Kč (proti 960.2 mil. Kč rozpočteným) a na obnovu 418.7 (416.5) mil. Kč. Za minulá leta činily investice — v milionech Kč:

Ročně	Investice provedené	rozpočtené	Z toho na úvěr	Provedené investice jsou větší či menší než rozpočtené o
1929	723	640	40	+ 83
1930/32	702	1.148	311	-446
1933/35	385	513	211	-128
1936	1.041	1.305	524	-264
1937	1.180	1.377	600	-197

Tak vysoké investice jako v letech 1936 a 1937 nevykazovaly státní podniky ani v letech konjunktury. Investice tyto přispívaly výdatně k zaměstnanosti výroby. Jimi ze značné míry byly doplněny nedostatky z let hospodářské krise.

Cisté jmění státních podniků je bilancováno částkou 21.674 mil. Kč, z čehož připadá 16.269 mil. Kč na ČSD., 2.256 mil. Kč na lesy a statky, 1.297 mil. Kč na tabákovou režii a 603 mil. Kč na báň a hutí. Provedené obnovy a investice za 1.180 mil. Kč činí tedy 5½% cistého jmění proti asi 1¾% v letech hospodářské krise. Cistý provozní zisk všech podniků dohromady činí něco přes 7% cistého jmění proti necelým 2% v době krisové. Odečteme-li od celku všech státních podniků finanční monopoly (tabákovou režii a státní loterii), tu činí cistý zisk jen 279.8 mil. Kč z cistého jmění 20.377 mil. Kč, čili jen asi 1.4%.

Státní pokladně odvedly státní podniky tyto částky:

Ročně	Rozpočet čekal	Skutečné odvody mil. Kč	Odvody jsou vyšší či nižší než čekal rozpočet o mil. Kč	o %
1929	1.302	1.390	+ 83	+ 7
1930/33	1.399	525	-874	-62
1934	1.268	701	-567	-45
1935	1.055	883	-172	-16
1936	998	892	-106	-11
1937	1.065	1.427	+362	+34

Teprve roku 1937, po prvé od roku 1929, je zase skutečný odvod státních podniků státní pokladně vyšší, než čekal rozpočet.

Státní hospodářství v roce 1938.

Výdajový rozpočet státní byl pro rok 1938 ve srovnání se skutečnými výdaji (náležitostmi) roku 1937 tento — v milionech Kč:

I. Řádný rozpočet:		1938	1937
1. Státní správa		10.117.4	9.035.0
v tom potřeba pro státní dluh		1.387.2	1.200.6
vlastní správa		8.730.2	7.834.4
2. Úděly samosprávě a j.		2.743.1	2.734.2
3. Potřeba pro státní dluh		1.852.2	2.671.8
Celkem řádný rozpočet		13.235.5	13.240.4
II. Mimořádný rozpočet		3.508.7	5.101.6

Celkový řádný rozpočet státní měl být asi o 85 mil. Kč vyšší než skutečné výdaje (náležitosti) v roce 1937. V tom je zvýšení u vlastní státní správy o 896 mil. Kč a u státního dluhu snížení o 819 mil. Kč. Mimořádný rozpočet na rok 1938, odkázany se svou úhradou na úvěr, je o 1600 mil. Kč nižší, než byly mimorozpočtové výdaje roku 1937.

Politické události během roku 1938 změnily od základu také rozpočtové předpoklady. Ministr financí Dr. Josef Kalfus označil zejména tři kritická období v roce 1938, kolem nichž se soustřeďovaly také zvýšené finanční potřeby státu: připojení Rakouska k Německu v březnu, částečná mobilisace před 21. květnem a obecná mobilisace v září. V soukromém peněžnictví projevilo se politické napětí zvyšovanými výběry vkladů a nebývalou thesaurací. Odliv vkladů na knížkách i na běžných účtech se odhaduje z jara na 2 miliardy a na podzim na další 4 miliardy Kč. To se projevilo přirozeně při opatřování státního úvěru. Až do jara si stát opatřoval potřebné zvýšené prostředky na peněžním trhu poměrně snadno u poštovní spořitelny, bank a pojišťujících ústavů. Březnové a květnové události změnily tyto poměry. Napětí u peněžních ústavů naopak ještě nutilo státní finanční správu, aby vracela bankám dříve poskytnuté krátkodobé úvěry. Částečnou výpomocí bylo (koncem května) zvýšení oběhu kontingentu drobných peněz asi o 600—800 mil. Kč. Také jubilejní dar na obranu státu z dobrovolné sbírky, jenž činí asi 570 mil. Kč, jakž i příznivý vývoj daňových příjmů ulehčil situaci státní pokladně. Na podzim napětí vyvrcholilo. Nejen vzrostla potřeba soukromého peněžnictví pro uspokojení vkladatelů, ale také státní pokladna byla postavena před nové ohromné nároky. Mobilisace sama stála asi 1200 mil. Kč a k tomu přicházejí ostatní zvýšené nároky vojenské s udržováním armády a po mnichovském a vídeňském rozhodnutí přistupují výdaje na demobilisaci armády. Na konci září a v říjnu vynutily si tyto události zvýšení oběhu drobných a státovek skoro o 4 miliardy Kč, který však k dnešku postupně klesá jednak návratem thesaurovaných peněz, jednak proplacením eskontu a lombardu u Národní banky, když došla z Anglie část zálohy na zápůjčku.

Nelze ještě dnes přehlédnout celkový účinek neblahých událostí politických z roku 1938 na finanční hospodářství. Jen zhruba lze říci,

že vlastní státní správa vydala do konce září na rozpočet přes 8 miliard a mimo rozpočet skoro 3 miliardy. Pokud jde o řádné příjmy, vynesly daně a veřejné dávky do konce září hrubých 8.424 mil. Kč a čistých pro státní pokladnu (po odečtení údělů samosprávě a j.) 6.389 mil. Kč. Znamená to proti stejnemu devítiměsíčnímu období zvýšení hrubého výnosu o 1.274 mil. Kč, čili skoro o 18%. Problém rovnováhy je na straně výdajové; příjmy na rozpočet byly celkem příznivé jak ve srovnání s r. 1937, tak ve srovnání s rozpočtem na 1938.

S t á t n í d l u h, který mimo dluh státovkový činil ke konci roku 1937, jak uvedeno dříve, 43.995 mil. Kč, dosáhl do konce září 1938 výše 46.494 mil. Kč. Kromě toho činily státní zálohy u Poštovní spořitelny přes 2 miliardy, dodávkové poukázky státní asi 2 miliardy a tabákové směnky asi $\frac{1}{2}$ miliardy Kč.

Poslední čtvrtletí r. 1938 představuje ovšem mimořádné období nejen pro mimořádnost výdajů a příjmů samých, ale hlavně proto, že se změnilo státní území a tím i základna (a struktura) finančního hospodářství státního. Odpadne část příjmů i výdajů, ale vzrostly a vyvstávají zvláštní potřeby, vznikající z nových poměrů. Nelze ještě účinek těchto změn přesně odhadovati a vyčíslovati.

V y h l í d k y s t á t n í h o h o s p o d á ř s t v í n a r o k 1939.

Změněné poměry politické budou mít na finanční hospodářství Česko-slovenského státu vliv ve dvojím směru: formální a hmotný.

Česko-Slovensko se stává státem spolkovým; bude federací Čechů, Slováků a Podkarpatských Slovanů. Vedle ústřední vlády a správy mají jednotlivé tři složky svou vládu a samosprávu ve většině odvětví. Společná má být správa věcí zahraničních, vojenských a částečně finančních.

Této právní formě bude přizpůsobeno také státní finanční hospodářství. Rozpočet bude sestávat formálně ze čtyř částí: z rozpočtu společného (pro společné záležitosti) a ze tří rozpočtů jednotlivých samosprávných zemí, Českomoravské, Slovenské a Podkarpatské.

Rozpočet pro společné záležitosti se bude formálně dělit ve tři části: rozpočet státní správy, rozpočet státních podniků a rozpočet správy státního dluhu. Jednotlivé tři rozpočty tří samosprávných zemí budou pak sestávat vždy ze dvou dílů: z rozpočtu státní resp. zemské správy a z rozpočtu státních podniků. Ve společné správě a tudíž do rozpočtu pro společné záležitosti budou zařadeny ze státních podniků tyto: tabáková režie, státní mincovna, státní loterie, solné doly a podniky, vojenská továrna na letadla, vojenské lesní podniky a tiskárna ministerstva národní obrany. Ostatní podniky budou ve správě jednotlivých zemí a rozpočet na jejich správu bude tedy zařazen do dílčích rozpočtů zemských.

Proti dosavadnímu složení rozpočtu odpadne nynější třetí skupina rozpočtová (úděly samosprávě, státním fondům a na mimořádná opatření z hrubého výnosu státních daní a dávek), neboť úkoly veřejné správy, které dosud byly opatřovány státem, budou částečně převedeny na samosprávu a rovněž tak některé příjmy.

Nejdůležitější je ovšem hmotná stránka rozpočtu, a to v celku a v jednotlivých součástech úhrnného rozpočtu. Území Česko-Slovenska bylo mnichovským a vídeňským rozhodnutím značně zmenšeno. Českým zemím bylo odňato území s velikým průmyslem, zejména v severních a západních Čechách, na severní Moravě a na Těšínsku, i část úrodných krajů, zvláště v Polabí, v Poohří i na Moravě, Slovensku a Podkarpatské Rusi pak část nejúrodnějších krajů zemědělských a mnoho význačných měst. Celková hospodářská síla a tím i celková poplatnost se značně zmenšila. Úbytek poplatnosti se nám přesně projeví teprve v budoucnosti; dnes jej lze odhadovat zhruba na 35—40%, v předpokladu dosavadní hospodářské činnosti.

Běží tedy o to, jak veliký můžeme mít úhrnný rozpočet, aby jej naše národní hospodářství uneslo, ale také abychom v jeho rámci splnili pokud možno všechny nutné potřeby, a za druhé, jakým podílem se na celkovém rozpočtu účastní jednotlivé samosprávné země.

1. Při otázce absolutní výše úhrnného rozpočtu musíme vycházet jednak od možné únosnosti, jednak od potřebnosti, nezbytnosti a účelnosti výdajů.

Vyjdeme-li při hledání únosnosti od rozpočtu na rok 1938, který znamená již veliké napětí, a počítáme-li s poklesem poplatnosti o 40%, dospěli bychom k úhrnné částce celkového rozpočtu rádného asi 8 miliard Kč (t. j. 60% z dnešního úhrnu 13.325 mil. Kč, v čemž je 8730 mil. Kč rozpočet vlastní správy, 2743 mil. Kč rozpočet údělů samosprávě a j. a 1852 mil. Kč rozpočet státního dluhu). Jestliže bychom vzali za základ skutečné rádné výdaje z r. 1937, t. j. 13.240 mil. Kč, pak 60% z nich činí rovněž necelých 8 miliard Kč.

Ale nebylo by správné bráti za základ dnešek, neboť rozpočty 1937/38 byly sestavovány podle hledisek politického napětí a kromě toho počítaly s určitou úrovní hospodářské konjunktury. Abychom vyloučili tyto oba vlivy, běžeme střed z uzávěrek rozpočtového hospodářství za delší řadu posledních let, t. j. za desetiletí 1928/37. Jsou tím vyrovnaný všechny vlivy hospodářské krize i vysoké konjunktury a vlivy politických událostí.

Pokladní výsledek hospodaření státní správy na rozpočet (platby) jeví se takto v milionech Kč:

	Příjmy	Vydání	Saldo
Průměr let 1928/37 . . .	9.306	10.058	—752
Rok 1937	8.970	8.961	+ 9

Vidíme, že pokladní hospodářství státní správy nebylo v průměru let 1928/37 v rovnováze; průměrně ročně byla vydání asi o $\frac{3}{4}$ miliardy Kč vyšší než příjmy. Tím rostl — nehledě ani k mimo-rozpočtovému hospodářství — státní dluh.

K našemu účelu — abychom seznali celkový dosavadní rozsah státních příjmů a vydání — však nestačí jen hospodářství státní správy; potřebujeme znát čísla celková. K tomu cíli sestavujeme podle uzávěrek přehled rádných rozpočtových vydání vlastní státní

správy, vydání na úděly samosprávě, státním fondům a j. a úhrnná vydání na službu státního dluhu. Všechna tato vydání (náležitosti) činila — milionů Kč:

Rok	Státní správa	V tom na státní dluh	Vlastní správa	Úděly	Státní dluh	Celkem
1928	9.607	1.907	7.700	2.275	3.660	13.635
1929	9.761	1.778	7.983	1.690	2.378	12.051
1930	9.985	1.982	8.003	1.903	2.549	12.455
1931	11.111	1.717	9.394	2.136	2.542	14.072
1932	9.633	1.591	8.042	2.200	2.738	12.980
1933	9.036	1.457	7.579	2.738	2.785	13.102
1934	8.116	1.033	7.083	2.708	1.774	11.565
1935	8.807	1.158	7.649	2.735	2.268	12.652
1936	9.207	985	8.222	2.760	2.129	13.111
1937	9.035	1.201	7.834	2.734	2.672	13.240
Průměr 1928/37	9.430	1.481	7.949	2.388	2.550	12.887
Rozpočet 1938	10.117	1.387	8.730	2.743	1.852	13.325

V desetiletí 1928/37 činila průměrně ročně rozpočtová vydání vlastní správy 7.949 mil. Kč (61.7%), na úděly samosprávě, státním fondům a j. 2.388 mil. Kč (18.5%) a celková vydání na službu státního dluhu 2.550 mil. Kč (19.8%), celkem 12.887 mil. Kč.

Nechejme zatím stranou změnu struktury státního rozpočtu. Nehled'me k tomu, že bude třeba nové dělby veřejných úkolů mezi stát a samosprávu a že tedy napříště odpadne položka údělů samosprávě a j. Také počítejme zatím se stejnou službou pro státní dluh. Tu vychází průměrná roční vydání 12.887 mil. Kč. My však při sledování otázky únosnosti musíme hledět ke straně příjmové. Při vydání 12.887 mil. Kč jsme hospodařili se schodkem. Velikost tohoto schodku vypočteme, když od celkových vydání na vlastní státní správu a na státní dluh odečteme skutečné příjmy státní pokladny na rozpočet (úděly mají své příjmy v rovnováze).

	1928-37	1937	1938 (rozpočet)
Výdaje vlastní správy	7.949	7.834	8.730
Výdaje na státní dluh	2.550	2.672	1.852
Celkem . . .	10.499	10.506	10.582
Správní příjmy pokladní na rozpočet	9.306	8.961	?
Schodek (krytý mimo rozpočet) . .	1.193	1.545	?

Řádné rozpočtové příjmy činily tedy v průměru let 1928/37 asi 11.700 mil. Kč (t. j. vydání 12.887 minus schodek 1.193 mil. Kč) a v roce 1937 rovněž 11.700 mil. Kč (13.240 minus schodek 1.545 mil. Kč). Tak snížena by totiž bývala musila být vydání, aby bylo

hospodářství na rozpočet v rovnováze, ale aby celá služba státního dluhu byla uhrazena (rozpočtová i mimorozpočtová). Kdybychom nyní počítali se sníženou poplatností ve zmenšeném Česko-Slovensku o 35—40%, došli bychom k částce celkových vydání a příjmů na státní správu, úděly a státní dluh za nezměněného zatížení daňového 7 až 7.8 miliardy Kč (11.700 mil. Kč minus 40% resp. 35%).

Celkem ke stejnemu výsledku dospíváme jinou cestou. Průměrně na hlavu obyvatele vychází z dosavadních celkových příjmů 11.700 mil. Kč asi 780 Kč. Jestliže počítáme, že zmenšené Česko-Slovensko bude mít asi 9.8 milionu obyvatel a nepředpokládáme-li žádné změny v poplatné síle obyvatelstva za nových poměrů, což se dá těžko zatím posuzovat, pak dospějeme k celkové výši příjmů 7.650 mil. Kč. V českých zemích jsou poměry co do budoucí poplatné síly značně nejasné. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi bude asi příští průměr nižší, než dosud byl, jelikož tam byly odstoupeny hospodářsky nejbohatší a nejvýnosnější kraje. V tom případě by bylo třeba nahore zmíněný odhad snížit.

Oběma způsoby jsme se dopočetli, že za daného zatížení daňového a při nezměněné poplatní síle zbylého obyvatelstva lze očekávat příjem státu mezi 7 a 7.8 miliardy Kč. Do tohoto rámce bychom měli vtěsnat vydání, která — pokud jde o rozpočtové hospodářství vlastní státní správy a o úděly a o celkové potřeby státního dluhu — v průměru let 1928/37 činila 12.887 mil. Kč, v roce 1937 již 13.240 mil. Kč a v roce 1938 měla podle rozpočtu činit 13.325 mil. Kč. Poplatní síla a tedy příjmy nám klesnou podle odhadu o 35—40%, ale naproti tomu nebude stejně samočinný pokles na straně výdajové. Také zde sice poklesnou vydání sama sebou, když se zmenšuje správní území, ale nelze čekati tak veliký pokles. A v tom je svízel vyrovnavání obou stran, příjmové s výdajovou, abychom hospodařili rovnovážně. V této chvíli*) neznáme konečnou úpravu státního dluhu (zůstane-li celý, či bude-li jeho část převedena s odstoupeným územím, a jak dále bude event. upravena jeho služba). Dále neznáme ještě přesně, kolik nám s odstoupeným územím odejde zaměstnanců a kolik jich zůstává. Toto jsou dvě největší skupiny státních vydání, jež si žádaly roku 1937 nákladu 7.967 mil. Kč (4.363 mil. Kč osobní výdaje správní, 932 mil. Kč úděl na učitele a 2.672 mil. Kč služba státního dluhu), což je již však maximum všech příjmů, které vůbec můžeme očekávat ve zmenšeném Česko-Slovensku — a zbývá uhradit všechny rádné potřeby věcné ve státní správě (jež loni činily 3.471 mil. Kč) a ostatní úděly samosprávě, státním fondům a j. (jež loni činily 1.802 mil. Kč).

To je podstata obtížného problému státního rozpočtování. Abychom se tohoto úkolu zhostili, bude to znamenat — než přikročíme k novým obětem — úplné přebudování celého veřejného hospodářství a nové, opravdové revise státních vydání.

a) Především bude zapotřebí nového rozdělení úkolů mezi stát a samosprávné svažky, a to ve všech složkách veřejné správy, zvláště ve správě osvětové a školské, sociální a zčasti i hospodářské. Státní

*) Psáno 8. listopadu 1938 a doplněno počátkem prosince 1938.

rozpočet nebude mít napříště dosavadní III. skupinu rozpočtovou (úděly samosprávě a j. z výnosu státních daní a dávek). Tím sice odpadne státu část starostí správních a část výdajů (které loni činily 2.734 mil. Kč, jež byly hrazeny z hrubého výnosu veřejných dávek), ale stát se také bude musit zříci některých příjmů. Dosavadní vývoj samosprávných příjmů však ukazuje, že by samospráva mohla převzít část správy a úhradu vydání, aniž by musily být na ni převedeny všechny zdroje příjmů, které dosud měl stát a z nichž poskytoval samosprávě a fondům úděly. Příjmy samosprávy se totiž v posledních letech, bohudíky, podstatě zlepšily. Na údělech obdržely samosprávné svazky v letech 1935/37 postupně 672, 681 a 672 mil. Kč, na učitelské platy 960, 946 a 932 mil. Kč, samosprávné přirážky vynesly 1.427, 1.750 a 2.300 mil. Kč. Zejména výnos přirážek je pozoruhodný a ukazuje na možnost převedení některých správních úkolů na samosprávné svazky bez nových příjmových zdrojů. Ovšem musíme zde postupovat velmi opatrně. Změněné poměry politické budou mít neblahý vliv na budoucí hospodářský vývoj některých měst a krajů a tím i na výnos přirážek.

b) Bude dále zapotřebí, jak řečeno, opravdové a často nemilosrdné revize dosavadních vydání. Co jsme si mohli dovolit dosud, bude prostě neúnosné napříště. Platí to zejména o mnohých institucích kulturních, o školství, o sociální politice, o výhodách stranicko-politických (monopoly, přímé podpory, výhody družstev, režijní doprava na ČSD. atd.). Ukázali jsme vpředu, že v rozpočtových vydáních stojí položky na osvětu, školství a sociální účely stále na prvním místě a za nimi jde národní obrana a jiné a na konec — hospodářství. Menší výdaj samočinně výplýne v národní obraně a na nezaměstnané, zorganisujeme-li práci jinak než dosud.

c) Při úpravě státního dluhu ukáže se dříve již vyslovovaná účelnost a potřeba zřízení umořovací pokladny, které by byly pevně určeny některé příjmové zdroje (na příklad také dlouho odmítaná srážková daň z kapitálového výnosu, přímo u pramene zachycená, která dnes většinou uchází).

d) Snad nejbolestnější bude problém osobních nákladů, problém státních a všech veřejných zaměstnanců. Jejich počet se stal v poměru ke zmenšenému území veliký a při tom chceme veřejnou správu zjednodušiti a zhospodárniti. Aby tvrdosti řešení byly nejmenší, bylo by zapotřebí provésti nejdříve některá opatření, jež z m e n š í p o č e t z a m ě s t n a c ů a sociálně neublíží (většina vdaných, pensionování atd.), a pak teprve hledati cesty jednak nového umístění zaměstnanců, kteří ztratili místo cizím záborem nebo na Slovensku, jednak event. platové úpravy podle rozpočtové únosnosti.

e) Lze snad doufati, že stát zreviduje také svou politiku podnikatelskou, subvenční, garanční a pod. Prodejem mnohých podniků a účasti i nepotřebných nemovitostí (bilanční cena nemovitostí je 7.961 mil. Kč) získal by stát nejen jednorázový příjem, který mu pomůže překlenout některé dnešní přechodné mimořádné starosti, ale v budoucnosti by si vytvořil poplatníky, kteří nastoupí na místo nevýnosného veřejného podnikání. Bylo by jistě dále zajímavé sestavit všechny položky povahy subvenční a zvěděti jejich částku. Sice již v posledních letech bylo mnohé zrušeno, ale našlo by se jistě ještě

v rozpočtu další. Záruky jsou kapitolou pro sebe. Ke konci r. 1937 dosáhly výše 13.672 mil. Kč a stojí stát často stamilionové částky ročně (na příklad v roce 1936 277 mil. Kč, v roce 1937 52 mil. Kč).

Tímto výčtem nejsou samozřejmě vyčerpány všechny úkoly, které nás čekají ve finančním hospodářství. Jde o přebudování celého státu a proto i o základní přestavbu jeho finančního hospodářství.

2. Druhým souborem otázek, které se kladou při rozpočtu, je, jakým podílem se účastní jednotlivé země na celkovém rozpočtu. Jak řečeno, budeme mít rozpočet pro společné záležitosti a tři rozpočty tří samosprávných zemí. Každý z těchto čtyř rozpočtů bude formálně rozdělen v podskupiny, jak uvedeno již vpředu.

Teprve budoucí leta nám přesně ukáží skutečnou příští poplatní sílu jednotlivých tří samosprávných složek státu, která jedině by měla rozhodovat o výdajovém rámci každé ze tří složek a podle toho také o příspěvku těchto složek do rozpočtu pro společné záležitosti. Zatím můžeme o poplatnosti jednotlivých zemí souditi podle zkušeností z minulých let, což ovšem se týká zemí neokleštěných. Nejvyšší účetní kontrolní úřad sestavil totiž přehled příjmů a vydání společných a z jednotlivých zemí za dobu 17 let od roku 1919 do roku 1935. Z tohoto sestavení vyplývají tyto skutečnosti:

Společné příjmy činily 80.410.5 mil. Kč, vydání 126.584 mil. Kč. Příjmy výhradně vybrané v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dosáhly 110.576 mil. Kč, na Slovensku 17.997.4 mil. Kč a na Podk. Rusi 1.876.3 mil. Kč a výdaje výhradně uskutečněné pro tyto tři oblasti činily 66.750.4, 21.629.3 a 3.963 mil. Kč.

Kdybychom společné příjmy a vydání rozdělili klíčem podle počtu obyvatelů, což nevyjadřuje ovšem zdaleka poplatní sílu a východním oblastem je tím v příjmech přidáváno — v českých zemích žilo 71.6%, na Slovensku 23.2% a na Podk. Rusi 5.2% obyvatel — pak vychází na jednotlivé země:

	Příjmy v milionech Kč	Vydání v milionech Kč	Rozdíl	Podíl z celku v %	
	Příjmy	Vydání	Příjmy	Vydání	
České země: přímo	110.576.0	66.750.4		52.4	30.5
podíl	57.565.5	90.634.2		27.4	41.4
celkem	168.141.5	157.384.6	+10.756.9	79.8	71.9
Slovensko: přímo	17.997.4	21.629.3		8.5	9.9
podíl	18.635.2	29.367.5		8.8	13.4
celkem	36.632.6	50.996.8	-14.364.2	17.3	23.3
Podk. Rus: přímo	1.876.3	3.963.0		0.9	1.8
podíl	4.181.4	6.582.4		2.0	3.0
celkem	6.057.7	10.545.4	-4.487.7	2.9	4.8
Úhrn . . .	210.831.8	218.926.8	-8.095.0	100.0	100.0

Pomineme-li nepřesnosti při rozdělení společných příjmů a vydání mezi jednotlivé země (podle počtu obyvatelů), tu vychází na jeho, že z celostátních příjmů připadá 80% na české země, něco přes 17% (šestina) na Slovensko a 3% na Podk. Rus. České země celý



svůj přebytek dávají na úhradu schodku Slovenska a Podk. Rusi a kromě toho vzniká ještě schodek celkový. České země vydávají jen 93.6% svých příjmů, Slovensko však o 39.2% více vydává než přijímá, a podobně Podk. Rus o 74% více vydává, než činí její příjmy.

Jestliže bychom vyšli nyní od dříve odhadnutého rámce úhrnných příjmů nejvýše 7.8 miliardy Kč, tu při použití nahoře vypočetných podílů připadá na české země 6.22 miliardy Kč (79.8%), na Slovensko 1.35 miliardy Kč (17.3%) a na Podk. Rus 230 mil. Kč (2.9%). Z těchto pravděpodobných příjmů by jednotlivé země musily krýt nejen svá dílní vydání, ale ještě odvádět svůj podíl na rozpočet pro společné záležitosti.

Poněkud jiný klíč vychází, jestliže se díváme jen na příjmy výhradně v té které zemi vybrané. Pak připadá na české země 85%, na Slovensko necelých 14% a na Podkarp. Rus něco přes 1%. Kdybychom podle tohoto klíče rozdělili nahoře odhadnutý celkový rámec rozpočtu 7.8 miliardy, pak připadá na české země $6\frac{1}{2}$ — $6\frac{3}{4}$ miliardy Kč, na Slovensko kol 1 miliarda Kč a na Podkarp. Rus 80—100 mil. Kč. Z těchto částek by pak jednotlivé země zase příslušným podílem přispívaly do rozpočtu pro společné záležitosti.

Hospodářské a finanční problémy zmenšeného Česko-Slovenska budou velmi svízelné. Přizpůsobování celé veřejné správy a vydání sníženým možnostem příjmovým bude těžké a bolestné. Čím více však vyloučíme z rozpočtu zbytných vydání a čím více se opravdu přizpůsobíme stavu zchudlé země, tím méně tvrdostí bude na místech nejpotřebnějších. Při tom nesmíme hleděti na rozpočet jenom s hledisek čistě fiskálních a prezírat souvislosti finančního hospodářství státu a celé veřejné správy se živým hospodářstvím. Konkrétně nesmíme tedy zejména na jedno zapomínat, a to je soukromé podnikání. Úspěšné finanční hospodářství státu je založeno jedině na úspěšném vývoji soukromého podnikání. Proto dobrá hospodářská politika obecná a podpora soukromého podnikání a zaměstnanosti zvláště je nejlepší politikou vyrovnaného hospodářství veřejného.

Vl. Klimecký

OBCHODNĚ-POLITICKÉ ÚKOLY A KOMPETENCE.

Změna složení našeho národního hospodářství posledními událostmi bude mít přirozeně za následek dříve či později také změnu složení našeho zahraničního obchodu.

Obzor národohospodářský bude mít později příležitost rozebrati hospodářskou bilanci nového Česko-Slovenska. Zde jenom obecně konstatujeme: v dovozu stali jsme se z vývozního státu v uhlí státem dovozním; v surovinách budeme mít menší potřebu surovin textilních vzhledem k ztrátě sudetoněmeckého průmyslu textilního; také dovoz poživatin, potravin a hotových výrobků se pravděpodobně přizpůsobí zmenšenému konsumu i zmenšenému bohatství. Ve vývozu zůstane poměr zemědělských a průmyslových výrobků pravděpodobně přibližně stejný, stejně jako se valně nezmění poměr obyvatelstva, činného v zemědělství a průmyslu.